

Міністерство освіти і науки України
Національний аерокосмічний університет
«Харківський авіаційний інститут»

Кафедра «Психології» (№ 704)

ЗАТВЕРДЖУЮ

Гарант освітньої програми

(підпис)

Борис ГУЛЬМАН

(ім'я та прізвище)

« 25 » серпня 2025 р.

СИЛАБУС ОBOB'ЯЗKОВОЇ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Організаційна психологія

(назва навчальної дисципліни)

Галузь знань: С «Соціальні науки, журналістика, інформація та міжнародні відносини»

(шифр і найменування галузі знань)

Спеціальність: С4 «Психологія»

(код та найменування спеціальності)

Освітня програма: Психологічне консультування і психотерапія

(найменування освітньої програми)

Форма навчання: денна, дистанційна

Рівень вищої освіти: другий (магістерський)

Силабус введено в дію з 01.09.2025 року

Харків – 2025 р.

Розробник: Світлана ЖАРИКОВА, доц. каф. 704, к. психол. н., доц.

(ім'я та прізвище, посада, науковий ступінь та вчене звання)

(підпис)

Силабус навчальної дисципліни розглянуто на засіданні кафедри психології
(№ 704)

Протокол № 1 від « 28» серпня 2025 р.

Завідувач кафедри канд. психол. наук, доц.

(науковий ступінь та вчене звання)

(підпис)

Юрій ГУЛИЙ

(ім'я та прізвище)

Погоджено з представником здобувачів освіти:

Погоджено з представником здобувачів освіти:

Світлана СОКОЛОВА

(підпис)

(ім'я та прізвище)

Загальна інформація про викладача

Жарікова Світлана Борисівна.

Посада: доцент кафедри 704.

Науковий ступінь: кандидат психологічних наук.

Вчене звання: доцент.

Перелік дисциплін, які викладає:

- Загальна психологія;
- Організаційна психологія;
- Етнічна психологія.

Напрями наукових досліджень:

- Психологія здоров'я та успіху;
- Вікова психологія;
- Психологія травми;
- Практична психологія освіти;
- Психологія сім'ї;
- Дитячо-батьківські відносини.

1. Опис навчальної дисципліни

Форма навчання – денна.

Семестр в якому викладається дисципліна –1;

Дисципліна обов'язкова

Обсяг дисципліни:

Загальна кількість годин за навчальним планом – 120, кредитів ЄКТС – 4, лекції - 24 години, практичні заняття – 24 години (всього аудиторних занять – 48 годин), самостійна робота - 72 години.

Види занять – лекції, практичні заняття, самостійна робота здобувача.

Види контролю – поточний, модульний та підсумковий (семестровий) контроль (іспит).

Мова викладання – українська.

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета вивчення дисципліни: оволодіння методичним та методологічним апаратом, теоретичними принципами й основними поняттями організаційної психології, порозуміння специфіки сучасного стану організаційних теорій та практик, особливостей роботи психолога в якісно різних організаціях.

Завдання. Основні завдання вивчення дисципліни пов'язані з формуванням наступних загальних та професійних компетенцій:

1. Здатність застосовувати знання щодо теорій організацій, особливостей сучасних організацій та функціонування психолога в них.
2. Здатність генерувати нові ідеї (креативність).
3. Уміння виявляти, ставити та вирішувати проблеми, пов'язані з психодіагностикою в організації та організаційним консультуванням.
4. Здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів).
5. Здатність діяти соціально відповідально та свідомо.
6. Здатність здійснювати теоретичний, методологічний та емпіричний аналіз актуальних проблем психологічних особливостей діяльності сучасної організації.
7. Здатність обирати і застосовувати валідні та надійні методи наукового дослідження та/або доказові методики і техніки практичної діяльності в організації.
8. Здатність здійснювати практичну діяльність (тренінгову, профілактичну, консультаційну, психодіагностичну та іншу, залежно від специфіки організації) з використанням науково верифікованих методів та технік.
9. Здатність приймати фахові рішення у складних і непередбачуваних умовах, адаптуватися до нових ситуацій професійної діяльності.
10. Здатність дотримуватися у фаховій діяльності норм професійної етики та керуватися загальнолюдськими цінностями.

Компетентності, які набуваються:

- Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях;
- Здатність до розуміння природи поведінки, діяльності та вчинків;
- Здатність дотримуватися норм професійної етики;
- Здатність до особистісного та професійного самовдосконалення, навчання та саморозвитку.

Очікувані результати навчання:

А)Знання:

1.Здійснювати пошук, опрацювання та аналіз інформації із різних джерел із використанням сучасних інформаційно-комунікаційних технологій стосовно професійної діяльності психолога у сучасній організації будь-якого типу.

Б) Уміння:

1.Вміти організовувати та проводити психологічне дослідження із застосуванням валідних та надійних методів.

2. Узагальнювати емпіричні дані та формулювати теоретичні висновки, складати психологічні характеристики обстежуваного персоналу.

3. Розробляти програми психологічних інтервенцій (тренінг, психотерапія, консультування тощо), використовувати їх в індивідуальній та груповій роботі, оцінювати якість.

В) Комунікація:

1. Доступно і аргументовано представляти результати досліджень у письмовій та усній формах, брати участь у фахових дискусіях.

Г) Автономія та відповідальність:

1. Вирішувати етичні дилеми з опорою на норми закону, етичні принципи та загальнолюдські цінності.

Пререквізити: Загальна психологія, Конфліктологія, Психологія управління, Психологія праці, Групові форми психологічної роботи.

Кореквізити: Соціальна психологія, Вікова психологія.

Постреквізити: Клієнт-центрований підхід в психології, Психологія адиктивної поведінки.

3. Зміст навчальної дисципліни

Модуль 1.

Змістовний модуль 1.

Тема 1. Вступ до організаційної психології

Поняття організаційної психології. Об'єкт, предмет, завдання організаційної психології. Традиційні області організаційної психології. Багатозначність поняття «організація». Основні організаційні теорії.

Форма занять: лекція, практичне заняття, самостійна робота.

- Обов'язкові предмети та засоби (обладнання, устаткування, матеріали, інструменти): відсутні.

Тема 2. Історія розвитку організаційної психології

Основні етапи розвитку теорії організацій. Періоди становлення і розвитку організаційної психології. Теорія бюрократичного управління М. Вебера. Теорія «наукового управління» Ф. Тейлора. Теорія А. Файоля. Теорія «людських відносин» Е. Мейо. Теорія Х-У Д. Мак-Грегора. Теорія В. Оучи. Організаційна психологія в Україні. Перспективи розвитку організаційної психології.

Форма занять: лекція, практичне заняття, самостійна робота.

- Обов'язкові предмети та засоби (обладнання, устаткування, матеріали, інструменти): відсутні.

Тема 3. Організація як об'єкт аналізу організаційної психології

Основні ознаки й риси організації. Характеристики організації: розмір організації, складність організації, формалізація, раціональність, ієрархічна структура та спеціалізація. Функції організації. Моделі організацій. Види організацій в залежності від організаційної структури. Показники ефективності організацій та соціально-психологічні чинники ефективності організації. Життєвий цикл організації: 1) етап становлення; 2) етап зростання; 3) етап зрілості; 4) етап старіння; 5) етап занепаду; 6) етап оновлення або смерті організації. Організаційна структура: механістичні та органічні організаційні структури.

Форма занять: лекція, практичне заняття, самостійна робота.

- Обов'язкові предмети та засоби (обладнання, устаткування, матеріали, інструменти): відсутні.

Модуль 2.

Змістовний модуль 2.

Тема 4. Особливості психологічної роботи в організації

Особливості психологічної роботи з людськими ресурсами в різних типах організацій. Основні функції та завдання організаційного психолога. Просвітницька діяльність психологів по роботі з персоналом. Діагностична робота в сфері організаційної психології. Психологічна експертиза в організації. Прогнозування і профілактика як види діяльності психолога по роботі з персоналом. Психокорекційна робота у діяльності організаційного психолога.

Форма занять: лекція, практичне заняття, самостійна робота.

- Обов'язкові предмети та засоби (обладнання, устаткування, матеріали, інструменти): відсутні.

Тема 5. Методи дослідження в організаційній психології

Основні принципи дослідження. Методи спостереження, опитування. Експериментальні та спеціальні методи дослідження в організаційній психології. Типи даних, одержаних в результаті досліджень. Особливості проведення методу нагляду і аналізу продуктів діяльності в організації. Особливості проведення методу бесіди в організації. Структура і типи співбесіди. Огляд тестових методик, які вживаються при проведенні психологічних досліджень в організації.

Форма занять: лекція, практичне заняття, самостійна робота.

- Обов'язкові предмети та засоби (обладнання, устаткування, матеріали, інструменти): відсутні.

Тема 6. Мотивація персоналу в організації

Мотивація, мотивування. Функції мотивації. Сторони мотивації. Мотиваційна система особистості. Мотиваційні теорії Д. Мак-Грегора. Теорія очікувань В. Врума. Загальні аспекти теорії мотивації Ф. Герцберга. Потреби особистості за теорією А. Маслоу. Основні стимули праці персоналу. Специфіка, деформації, етапи кар'єри в мотивуванні керівника.

Форма занять: лекція, практичне заняття, самостійна робота.

- Обов'язкові предмети та засоби (обладнання, устаткування, матеріали, інструменти): відсутні.

Тема 7. Проблеми влади та лідерства в організації

Основні поняття проблематики лідерства: «вплив», «влада», «залежність», «повноваження». Законна й особиста влада. Традиційна й експертна влада. Критерії виділення підходів до вивчення лідерства. Матриця підходів до вивчення лідерства за О. С. Віханським і О. І. Наумовим.

Структурний підхід: дослідження в руслі «теорії рис». Поведінковий підхід: види й характеристики стилів керування. Ситуаційний підхід теорії лідерства. Основні моделі ситуаційного підходу в структурі лідерства. Поняття та стадії зрілості групи. Стили лідерства.

Форма занять: лекція, практичне заняття, самостійна робота.

- Обов'язкові предмети та засоби (обладнання, устаткування, матеріали, інструменти): відсутні.

Тема 8. Психологічне забезпечення інноваційних процесів в організації

Визначення поняття та основні підходи до вивчення інновацій. Соціально- психологічні чинники впливу на інноваційні процеси. Фактори успішності інноваційної політики. Інноваційна діяльність персоналу та її складові: мета, мотив, планування, переробка інформації, концептуальна модель, оперативний образ, прийняття рішень, конкретні дії, перевірка результатів та корекція дій. Структура соціально - психологічної установки до інновацій. Класифікація соціально-економічних типів особи, залежно від установки до нововведень (за А. Л. Журавльовим). Психологічна готовність/неготовність до інноваційної діяльності. Причини опору персоналу організаційним нововведенням за Дж. Девісом. Організаційні умови успішного впровадження інновацій (за Н. О. Ільїною) Види організаційного опору. Види індивідуального опору. Причини індивідуального/групового опору.

Форма занять: лекція, практичне заняття, самостійна робота.

- Обов'язкові предмети та засоби (обладнання, устаткування, матеріали, інструменти): відсутні.

Тема 9. Лояльність персоналу: організаційні та психологічні контексти.

Поняття лояльності працівника організації. Порівняльна характеристика понять «благонадійність» та «лояльність». Основні характеристики лояльності. Ознаки лояльності. Види лояльності. Типи лояльності за К. Харським. Концептуальні погляди на визначення сутності терміну «лояльність персоналу» (за О.В. Сардак). Організаційні умови забезпечення лояльності працівників. Напрями діяльності з підвищення лояльності персоналу.

Форма занять: лекція, практичне заняття, самостійна робота.

-Обов'язкові предмети та засоби (обладнання, устаткування, матеріали, інструменти): відсутні.

Тема 10. Організаційна культура

Поняття «організаційна культура». Рівні організаційної культури. Методи підтримки організаційної культури. Методи зміни організаційної культури. Варіанти змін у поведінці й організаційній культурі в організації. Вплив організаційної культури на життя організації (В. Сате, Пітерс-Уотерман). Рекомендації щодо формування організаційної культури.

Організаційна патологія. Символічне управління й організаційна культура. Управління як спосіб організаційної культури. Модель цінностей і вимір свідомості відкритого і закритого суспільства (за Гербертом). Порівняльна характеристика організаційного розвитку та організаційної трансформації.

Форма занять: лекція, практичне заняття, самостійна робота.

-Обов'язкові предмети та засоби (обладнання, устаткування, матеріали, інструменти): відсутні.

Тема 11. Психологічні ракурси організаційної соціалізації особистості

Адаптація в організаційній психології. Проблеми організаційної соціалізації. Основні конструкти процесу організаційної соціалізації. Складові організаційної соціалізації. Первинна/вторинна організаційна соціалізація. Стадії організаційної соціалізації. Чинники організаційної соціалізації. Визначення, класифікація та типи кар'єр. Напрямки кар'єри в організації.

Форма занять: лекція, практичне заняття, самостійна робота.

-Обов'язкові предмети та засоби (обладнання, устаткування, матеріали, інструменти): відсутні.

Тема 12. Забезпечення психологічного здоров'я працівників організації

Професія і особистість. Людина як суб'єкт професійної діяльності. Поняття психологічного здоров'я. Теоретична модель психологічного здоров'я за С. Б. Жаріковою. Складові психологічного здоров'я. Основні підходи до розуміння психологічного здоров'я. Характеристики психологічного здоров'я за В. Козловим. Індикатори психологічного здоров'я за Т. Титаренко. Моделі професійного здоров'я особистості. Поняття «деформація». Деформація особистості. Професійна деформація. Чинники, рівні, аспекти професійної деформації. Шляхи подолання професійної деформації. Термін «професійне вигорання». Моделі професійного вигорання. Основні чинники вигорання. Класифікація факторів, що впливають на виникнення емоційного вигорання (за Є. Орлом). Симптоми професійного вигорання. Заходи щодо профілактики професійного вигорання. Стрес. Характеристики стресу. Основні стресори управлінської діяльності. Антистресові рекомендації. Антистресове підпорядкування. Напрями роботи, спрямовані на зменшення стресу в організації. Модульний контроль.

Форма занять: лекція, практичне заняття, самостійна робота.

-Обов'язкові предмети та засоби (обладнання, устаткування, матеріали, інструменти): відсутні.

4. Індивідуальні завдання

Не передбачено навчальним планом

5. Методи навчання

Словесні, наочні, практичні.

6. Методи контролю

Поточний контроль (теоретичне опитування й розв'язання практичних завдань), модульний контроль (письмова відповідь на 2 питання за розділами курсу) та підсумковий (семестровий) контроль (іспит).

7. Критерії оцінювання та розподіл балів, які отримують здобувачі

7.1. Розподіл балів, які отримують здобувачі (кількісні критерії оцінювання)

Складові навчальної роботи	Бали за одне заняття (завдання)	Кількість занять (завдань)	Сумарна кількість балів
Змістовний модуль 1			
Робота на лекціях	0	6	0
Робота на семінарських заняттях	0 ... 5	4	0 ... 20
Модульний контроль	0...30	-	0 ... 30
Змістовний модуль 2			
Робота на лекціях	0	6	0
Робота на семінарських заняттях	0 ... 5	4	0 ... 20
Модульний контроль	0...30	-	0... 30
Усього за семестр			0...100

Семестровий контроль (іспит/залік) проводиться у разі відмови здобувача від балів поточного тестування й за наявності допуску до іспиту/заліку. Під час складання семестрового іспиту здобувач має можливість отримати максимум 100 балів.

Білет для іспиту складається з трьох запитань:

1. Проблеми організаційної соціалізації.
2. Поняття «деформація». Деформація особистості.
3. Симптоми професійного вигорання. Заходи щодо профілактики професійного вигорання.

Максимальна кількість балів за перше та друге запитання – 30 балів, за третє – 40.

7.2. Якісні критерії оцінювання

Необхідний обсяг знань для одержання позитивної оцінки:

- знати структуру й особливості психологічного знання;
- знати види та напрямки сучасної психології;
- знати принципи побудови навчання в психології.

Необхідний обсяг вмінь для одержання позитивної оцінки:

- розкривати зміст основних понять і категорій психології;

- застосовувати знання про особливості професійної діяльності психолога на практиці.

7.3. Критерії оцінювання роботи здобувача протягом семестру

Задовільно (60-74). При виконанні модульних контрольних робіт, без принципових помилок, виконано не менш ніж 50 % від загальної кількості питань. Знати зміст основних понять навчальної дисципліни. Вміти за зразком наводити приклади втілення теоретичних знань в практичну площину при виконанні практичних завдань. Вміти за допомогою викладача (додаткові, уточнюючі запитання, допомога у формулюванні думки та т. ін.) розв'язувати задачі прикладного характеру.

Добре (75-89). При виконанні модульних контрольних робіт без помилок виконано не менш ніж 75 % від загальної кількості питань. Досконало знати зміст основних понять навчальної дисципліни. Вміти самостійно наводити приклади втілення теоретичних знань в практичну площину при виконанні практичних завдань. Вміти логічно, обґрунтовано пояснювати наявність зв'язку між ними (припустимі несуттєві помилки, які студент самостійно виправляє після додаткового уточнення з боку викладача). Вміти без суттєвої допомоги викладача розв'язувати задачі прикладного характеру.

Відмінно (90-100). При виконанні модульних контрольних робіт без принципових помилок виконано не менш ніж 90 % від загальної кількості питань. Досконально знати теоретичний матеріал навчальної дисципліни та вміти застосовувати його при розв'язанні практичних завдань. Відповіді теоретично обґрунтовані, логічні, з дотриманням культури мови.

Шкала оцінювання: бальна і традиційна

Сума балів	Оцінка за традиційною шкалою	
	Іспит	Іспит
90 – 100	Відмінно	Зараховано
75 – 89	Добре	
60 – 74	Задовільно	
0 – 59	Незадовільно	Не зараховано

8. Політика навчального курсу

Відпрацювання пропущених занять відбувається відповідно до розкладу консультацій, за попереднім погодженням з викладачем. Питання, що стосуються академічної доброчесності, розглядає викладач або за процедурою, визначеною у Положенні про академічну доброчесність.

9. Методичне забезпечення та інформаційні ресурси

1. Научитель О. Д. Психология управления в понятиях, иллюстрациях,

коментарях / О. Д. Научитель, Ю. І. Гулий, А. В. Коцар. – Х. : Нац. аерокосм. ун-т ім. М. Є. Жуковського «Харк. авіац. ін-т», 2016. – 104 с.

2. Організаційна психологія [Електронний ресурс] : навч. посіб. / С. Б. Жарікова, О. Д. Научитель, Ю. І. Гулий, А. О. Харченко. – Харків: Нац. аерокосм. ун-т ім. М. Є. Жуковського «Харків. авіац. ін-т», 2021. – 77 с.

3. Сторінка дисципліни знаходиться за посиланням:

<https://mentor.khai.edu/enrol/index.php?id=2195>

10. Рекомендована література

Базова

1. Беженар Г. Д. Психолого-педагогічні умови розвитку професіональної компетентності сучасного керівника / Г. Д. Беженар // Проблеми екстремальної та кризової психології : зб. наук. праць. Вип. 3. Ч. 1. / гол. ред. Л. А. Перелигіна. – Харків : УЦЗУ, 2007. – С. 68 – 76.

2. Психологія праці та професійної підготовки особистості : навч. посіб. / за ред. П. С Перепелиці, В. В. Рибалки ; АПН України, Ін-т педагогіки і психології проф. освіти. – Хмельницький : ТУП, 2001. – 330 с.

3. Шпалінський В. В., Помазан К. А. Психологія управління / В. В. Шпалінський, К. А. Помазан. – Харків : [б. и.], 2002. – 222 с.

Допоміжна

1. Найдьонов М. Формування системи рефлексивного управління в організаціях.- Київ, 2008.- 484 с.

2. Мацевко Т. М. Професійна компетентність фахівця : поняття, сутність, зміст, структура / Т. М. Мацевко // Вісник. Збірник наукових статей Київського міжнародного університету. Серія : Психологічні науки. Випуск 9. – К. : КиМУ, 2006. – С. 92 – 103.